

Wizerunek subkultury heavymetalowej w Polsce

Dominika Cygankiewicz

Spis treści

Wstęp	2
1 Subkultura heavymetalowa	3
1.1 Czym jest subkultura?	3
1.2 Geneza subkultury heavymetalowej	5
1.3 Historia heavy metalu na świecie	7
1.4 Historia heavy metalu w Polsce	8
2 Wizerunek subkultury heavymetalowej w mediach	9
2.1 Definicja wizerunku	9
2.2 Muzyka heavymetalowa i jej fani w mediach zagranicznych	9
2.3 Muzyka heavymetalowa i jej fani w mediach polskich	9
2.4 Heavy metal w social media	9
3 Badanie wizerunku subkultury heavymetalowej	10
3.1 Przedmiot badań i cele badawcze	10
3.2 Metody i narzędzia badawcze	10
3.3 Analiza wyników badania	10
Zakończenie	11
Bibliografia	12

Wstep

Rozdział 1

Subkultura heavymetalowa

1.1 Czym jest subkultura?

Termin "subkultura" po raz pierwszy pojawił się w latach 80. XIX wieku w dziedzinie biologii, gdzie służył do opisywania kultur mikroorganizmów.¹ W obszarze nauk społecznych zaczął funkcjonować dopiero w latach 40. XX wieku, za sprawą Milтона M. Gordona, który w artykule *The Concept of the Sub-Cultur and Its Application* pisał o subkulturze jako "pododdziale kultury narodowej".² M. M. Gordon, konieczność wprowadzenia pojęcia "subkultura" upatrywał w braku istniejącego terminu charakteryzującego pomniejsze kultury, wykształcające się w określonych grupach społecznych: ekonomicznych, regionalnych, etnicznych i religijnych. W jego rozumieniu, tak uformowane subkultury, miały znaczący wpływ na, przynależące do nich i uczestniczące w nich, poszczególne jednostki.²

Był to pierwszy przystanek na drodze do wyjaśnienia zjawiska. Sformułowana przez M. M. Gordona teza, spotkała się z krytyką i przez kolejnych badaczy, uznana została za zbyt szeroką i niejasną.³ W kolejnych latach studiów subkulturowych, dążono do wypracowania możliwie jak najbardziej kompleksowej de-

¹ Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. 40

² Milton Gordon, *The Concept of the Sub-Cultur and Its Application*

³ Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. ?

finicji. Wielość prac badawczych oznaczała jednak wiele różnorodnych punktów widzenia i prób ujęcia badanego problemu.

Przez długi czas, subkultury były kojarzone z odstępstwami od przyjętych norm kulturowych i buntem.⁴ W rozumieniu potocznym, wciąż przywołać mogą na myśl patologie i brak przystosowania społecznego.⁵ Przyczyn przestępczości wśród nieletnich często upatruje się między innymi w przynależności młodych ludzi do subkultury. Dla służb porządkowych wprowadzane są specjalne podręczniki traktujące o polskich subkulturach. Przykładem takiej publikacji jest praca Marcela Śmiałka *Subkultury młodzieżowe w Polsce. Wybrane zagadnienia* z 2015 roku. Podręcznik w skrócie charakteryzuje subkultury występujące w Polsce i opisuje przyczyny ich powstawania. Wymienia się wśród nich między innymi brak perspektyw samorealizacji, zaburzenia rodzinnych więzi emocjonalnych oraz destrukcyjne formy zachowań propagowane przez media.⁶ Taka kategoryzacja, stawia członków subkultur w mało przychylnym świetle.

Z utożsamianiem subkultur młodzieżowych z nieprzystosowaniem społecznym nie zgadza się (?)

Etymologia słowa również wskazuje pewne wzorce interpretacyjne pojęcia. Przedrostek "sub-" sugeruje pochodność subkultury od kultury. Należy tu nadmienić, że wyraz "subkultura" wywodzący się z angielskiego słowa *subculture*, w tłumaczeniu na język polski, oznacza tyle, co *podkultura*. Termin ten, w języku polskim, budzi konotacje nacechowane negatywnie.⁷ Silniej zaznacza istnienie kulturowej hierarchii, w której to podkultura plasuje się pod kulturą *nadrzędną*. Określenie "subkultura" posiada mniej deprecjonujący charakter i jest emocjonalnie neutralne. (...) Część badaczy, rozróżnia jednak subkulturę od podkultury, uznawszy je za dwa różne pojęcia.

⁴Mirosław Pęczak, *Mały słownik subkultur młodzieżowych*, Warszawa 1992, Semper, str. 3

⁵Marian Filipiak, *Od subkultury do kultury alternatywnej*

⁶Marcel Śmiałek, *Subkultury młodzieżowe w Polsce. Wybrane zagadnienia*, Legionowo 2015, Wydział Wydawnictw i Poligrafii, str. 12

⁷Mirosław Pęczak

1.2 Geneza subkultury heavymetalowej

"Metalowcy" tworzą subkulturę fanów muzyki heavymetalowej, będącej odmianą rocka.⁸ Największe znaczenie i popularność, zyskali w latach 80-ych, choć początki istnienia subkultury można było zaobserwować już dziesięć lat wcześniej.⁹

W Polsce, pojawili się wraz z pierwszymi ugrupowaniami muzycznymi grającymi muzykę z gatunku heavy metal (na przykład KAT i TSA).¹⁰ Już wtedy, spotykali się z krytycznym nastawieniem ze strony polskiego społeczeństwa. Oskarżano ich o tendencje satanistyczne i neopogańskie, oraz wyrażano głęboką dezaprobatę dla wykonywanego przez nich rodzaju muzyki.¹¹ Podstawę do nietolerancji od zawsze tworzył także wygląd fanów muzyki metalowej. Nie tylko ciężkie brzmienia i zachowania sceniczne, ale również ubiór i fryzury, formowały społeczną przestrzeń wychodzącą poza ramy koncertowych hal, i prowokowały (oraz być może, prowokują do dziś) negatywne reakcje tych, którzy do niej nie należeli.

Styl heavymetalowców to przede wszystkim suma adaptacji wybranych elementów wyglądu zewnętrznego punków i motocyklistów.¹² Charakterystyczną część garderoby stanowią dla nich dżinsowe katany oraz skórzane kurtki motocyklowe (zwane potocznie ramoneskami od nazwy zespołu punkrockowego Ramones). W połączeniu z ciasnymi, dżinsowymi lub skórzanymi spodniami oraz długimi włosami, tworzą podstawę wyglądu heavymetalowców. Równie elementarne dla fanów metalu są pieszczochy - skórzane bransolety, zwykle nabijane rzędami stalowych ćwieków. W zależności od ich ilości, pieszczocha pokrywa je-

⁸Mirosław Pęczak, *Mały słownik subkultur młodzieżowych*, Warszawa 1992, Semper, str. 53

⁹Marian Filipiak, *Od subkultury do kultury alternatywnej*, Lublin 2003, Wydawnictwo UMCS, str. 78

¹⁰Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. 328

¹¹Marian Filipiak, *Od subkultury do kultury alternatywnej*, Lublin 2003, Wydawnictwo UMCS, str. 78

¹²Witold Wrzesień, *Krótką historia młodzieżowej subkulturowości*, Warszawa 2013, PWN, str. 323-324

dynie nadgarstek lub nawet całe przedramię właściciela. Popularną ozdobą ubioru są naszywki z logotypami zespołów metalowych, a także żelazne krzyże. T-shirty, najczęściej czarne, mogą zawierać emblematy z okładek ich płyt¹² oraz rozpiskę trasy koncertowej. Z czasem, wśród fanów metalu powszechnym obuwem stały się glany (ciężkie buty robocze z metalowymi noskami).

Wizerunek ten, wspólny jest zarówno dla mężczyzn, jak i kobiet przynależących do subkultury heavymetalowej. Strój kobiety niemal niczym nie odbiega od ubioru mężczyzn, a o samej subkulturze mówi się, jakoby zakładała kult siły i męskości.¹² Omawiany gatunek muzyki gromadzi głównie męskich odbiorców. Żeńskie zespoły metalowe należą do mniejszości. ???

Dla subkultury heavymetalowej najważniejszy jest koncert. Deena Weinstein podkreśla, że to podczas wydarzeń muzycznych, objawia się ona w idealnej postaci, a koncert heavymetalowy badaczka przyrównuje do celebracji na miarę ceremonii religijnych.¹³ Poza tą sferą, metalowcy nie posiadają własnych rytuałów; to koncerty tworzą dla nich przestrzeń, w której najlepiej mogą manifestować swą subkulturowość.¹⁴ Jak sugeruje Barbara Major, wspólnotowość heavy metalu ugruntowana jest w muzyce.¹⁵ Koncert tworzy okazję do poznania nowych ludzi oraz, być może przede wszystkim, wymiany doświadczeń i nazw nowych, heavymetalowych kapel.¹⁶ Spajającym subkulturę czynnikiem jest ten sam gust muzyczny, a nie prezentowane poglądy - metalowcy nie wyznają bowiem specyficznej tylko dla nich ideologii.¹⁷

Charakterystyczne dla koncertów heavymetalowych są podejmowane przez ich uczestników formy zabawy.¹⁸ Jedną z najpopularniejszych i jednocześnie najbardziej sztanpową jest tzw. headbanging, czyli energiczne machanie, kręcenie

¹³Deena Weinstein, str. 223-231

¹⁴Witold Wrzesień, str. 325

¹⁵Barbara Major, Dionizos w glanach. Ekstazyzm muzyki metalowej, Kraków 2013, Księgarnia Akademicka, str. 150

¹⁶Magdalena Waga, Jak cię widzą, tak cię piszą... - czyli o metalowcach, www.epiotrkow.pl/artukul/Jak-cie-widza-tak-cie-pisza...-czyli-o-metalowcach,4963

¹⁷Marian Filipiak, Od subkultury do kultury alternatywnej, Lublin 2003, Wydawnictwo UMCS, str. 78

¹⁸Witold W, str. 324

głową w rytm muzyki. Od tego rodzaju tańca, pochodzą też anglojęzyczne nazwy subkultury - *headbangers* i *metalheads*.¹⁹ Innym rodzajem tanecznej aktywności jest pogo, typowe również dla subkultury punkowej. Jego uczestnicy wzajemnie odbijają się od siebie, skacząc i energicznie potrząsając przy tym głową.²⁰ Przestrzeń, w której odbywa się ten taniec, zwykle zwie się *kotłem* bądź *młynem*; i znajduje się ona w środkowej i jednocześnie najbardziej żywo reagującej części widowni. Reprezentatywną dla metalowców odmianą pogo jest tzw. *mosh*, w którym bardzo dużą rolę odgrywają ruchy głowy. W *moshing*u dozwolone jest używanie piśczoch oraz glanów. Uważa się, że ten rodzaj pogo jest bardziej agresywny niż pogo punkowe, ale jednocześnie wydaje się być mniej dynamiczne.²¹ Popularną formą zabawy w pogo jest dla subkulturowości metalowej również *ściana śmierci*. Jej uczestnicy stają na przeciw siebie w dwóch rzędach i w odpowiednim momencie wykonywanego przez grający zespół utworu, ruszają wprost na siebie.²²

Przybliżone wyżej formy koncertowej zabawy mogą sprawiać wrażenie agresywnych, a nawet niebezpiecznych.

Dla społeczności heavymetalowej, metal jest nie tylko gatunkiem muzycznym. Bycie fanem metalu wiąże się z zaangażowaniem oraz przyjęciem określonego sposobu życia; nadaje mu znaczenie i kreuje poczucie przynależności.²³

1.3 Historia heavy metalu na świecie

Powstanie terminu "heavy metal" datuje się nawet na dwieście lat wstecz. W XIX wieku, pod pojęciem heavy metalu rozumiano ciężką artylerię wojskową, a wyrażenie *a man of heavy metal* oznaczało człowieka silnego, posiadającego wła-

¹⁹Witold Wrzesień, str. 325

²⁰Barbara Major, *Dionizos w glanach...*, Kraków 2013, Księgarnia Akademicka, str. 158

²¹Anna Matras, *Pomiędzy ciałem indywidualnym a zbiorowym. Praktyki cielesne punków i ich strategie uczestnictwa w Festiwalu w Jarocinie*, *Palimpsest* nr 2, marzec 2012, str. 154

²²Barbara Major, *Dionizos w glanach...*, Kraków 2013, Księgarnia Akademicka, str. 158

²³William Phillips, Brian Cogan, ..., str. 5-6

dzę.²⁴ Obecnie, według *Cambridge Dictionary* wyróżnia się jego dwa znaczenia:

1. w chemii i przemyśle metalurgicznym: ciężkie, często toksyczne metale i półmetale
2. w muzyce: rodzaj muzyki rockowej o mocnym brzmieniu

Pochodzenie określenia "heavy metal" w kontekście muzyki rockowej, pozostaje kwestią sporną. Istnieje kilka skrajnie różnych stanowisk w tej kwestii. Część badaczy przyjmuje, że pojawiło się za sprawą powieści Williama S. Burroughsa, w której autor jednego z bohaterów określił mianem "the heavy metal kid". Za inne potencjalne źródło terminu podaje się utwór "Born to Be Wild" zespołu Steppenwolf.²⁵ Niezależnie od tego, jaki punkt widzenia przyjmiemy, termin został rozpowszechniony we wczesnych latach 70. i szybko stał się nazwą dla nowego, cięższego gatunku muzyki rockowej.

Do pojawienia się heavy metalu przyczyniły się dwa zespoły: Black Sabbath oraz Led Zeppelin.²⁶ Wpłynęły nie tylko na rozwój gatunku muzycznego, ale także na wykształcony w późniejszych latach styl ubioru i sposób postrzegania świata przez fanów i wykonawców metalu.

1.4 Historia heavy metalu w Polsce

Heavy metal w Polsce pojawił się na początku lat 80-ych, wraz ze wzrostem popularności muzyki rockowej w kraju.

²⁴Robert Walser, *Running with the Devil: Power, Gender, and Madness in Heavy Metal Music*, 2014, Wesleyan University Press

²⁵Barbara Major, *Dionizos w glanach...*, str. 41

²⁶William Phillips, Brian Cogan, *Encyclopedia of Heavy Metal Music*, Westport 2009, ABC-CLIO, str. 28

Rozdział 2

Wizerunek subkultury heavymetalowej w mediach

2.1 Definicja wizerunku

2.2 Muzyka heavymetalowa i jej fani w mediach zagranicznych

2.3 Muzyka heavymetalowa i jej fani w mediach polskich

2.4 Heavy metal w social media

Rozdział 3

Badanie wizerunku subkultury heavymetalowej

3.1 Przedmiot badań i cele badawcze

3.2 Metody i narzędzia badawcze

3.3 Analiza wyników badania

Zakończenie

Bibliografia